

Eva Jagodic,
Matic Lukšič

VSE TO
SEM VIDELA,
KO SEM
LETELA MIMO

Mestno gledališče ljubljansko, Čopova 14, 1000 Ljubljana, Slovenija

Hišna centrala **+386 (0)1 4258 222**

Tajništvo **+386 (0)1 4257 148**, faks **+386 (0)1 2517 044**

Blagajna **+386 (0)1 2510 852**, odprto vsak delavnik od 12. do 18. ure in uro pred
predstavo, e-naslov **blagajna@mgl.si**

E-naslov **info@mgl.si**

Spletno mesto **www.mgl.si**

Barbara Hieng Samobor direktorica in umetniška vodja

Petra Bizjak direktoričina pomočnica – poslovna vodja

Janez Koleča direktoričin pomočnik za tehnične zadeve

Alenka Klabus Vesel dramaturginja in arhivarka

Eva Mahkovic dramaturginja in vodja mednarodnega oddelka

Petra Pogorevc dramaturginja in urednica Knjižnice MGL

Ira Ratej dramaturginja in vodja izobraževalnega programa

Maja Cerar, Martin Vrtačnik lektorja

Simona Belle vodja službe za odnose z javnostmi in trženja

tel. +386 (0)1 4255 000

Branka Lepšina koordinatorka in planerka programa

tel. +386 (0)1 2514 167

Katarina Koprivnikar vodja projektov

tel. +386 (0)1 4258 222

Petra Setničar koordinatorka obiska

tel. +386 (0)1 4258 222

Zdenka Kristan in **Rok Špacapan** blagajničarja in informatorja

tel. +386 (0)1 2510 852

Javni zavod Mestno gledališče ljubljansko, ustanoviteljica Mestna občina Ljubljana

Program gledališča financirata Ministrstvo za kulturo (iz proračuna Republike Slovenije) in MOL.

Svet Mestnega gledališča ljubljanskega

mag. Mojca Jan Zoran (predsednica), **Ira Ratej** (namestnica predsednice), **Špela Knol**, **mag. Kim Komljanec**, **Ksenija Sever**

Strokovni svet Mestnega gledališča ljubljanskega

Eva Mahkovic (predsednica), **Alen Jelen**, **Tone Peršak**, **izr. prof. dr. Katarina Podbevšek**, **Matej Puc**, **Nina Valič**

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Ustanoviteljica

Mestna občina
Ljubljana

Gledališki list Mestnega gledališča ljubljanskega, letnik LXXII, sezona 2021/2022, številka 7
Izdaja Mestno gledališče ljubljansko, © 2021 Mestno gledališče ljubljansko

Za izdajatelja **Barbara Hieng Samobor** Urednice **Alenka Klabus Vesel**, **Eva Mahkovic**, **Petra Pogorevc**, **Ira Ratej** To številko je
uredila **Eva Mahkovic** Lektor **Martin Vrtačnik** Avtor fotografije **Peter Giodani** Avtor ilustracij **Matic Lukšič** Oblikovalka **Mojca Višner**

Tisk **MatFormat**, naklada **200 izvodov**

Ljubljana, Slovenija, december 2021

Po 13. točki prvega odstavka 42. člena ZDDV-1 davek ni obračunan.

Eva Jagodic, Matic Lukšič

VSE TO SEM VIDELA, KO SEM LETELA MIMO

Kozmomjuzikel po motivih iz življenja psičke Lajke

2021

Krstna uprizoritev

Premiera 31. decembra 2021

Avtorja scenarija in uprizoritvene zamisli **EVA JAGODIC** in **MATIC LUKŠIČ**

Dramaturginja **EVA JAGODIC**

Avtor songov in glasbe **MATIC LUKŠIČ**

Avtor likovne zasnove **MATIC LUKŠIČ**

Svetovalka za gib **ANJA MÖDERNDORFER**

Lektor **MARTIN VRTAČNIK**

Oblikovalec svetlobe **BOŠTJAN KOS**

Oblikovalec zvoka **TOMAŽ BOŽIČ**

Zahvaljujemo se svetovalcu za glasbeni aranžma **Andreju Pekaroviču**.

Igra

MATIC LUKŠIČ

Vodja predstave **Jani Fister**

Tehnični vodja **Janez Koleša**

Vodja scenske izvedbe **Matej Sinjur**

Vodji tehničnih ekip **Branko Tica** in **Boris Britovšek**

Tonska tehnika **Gašper Zidanič** in **Tomaž Božič**

Osvetljevalca **Boštjan Kos** in **Bogdan Pirjevec**

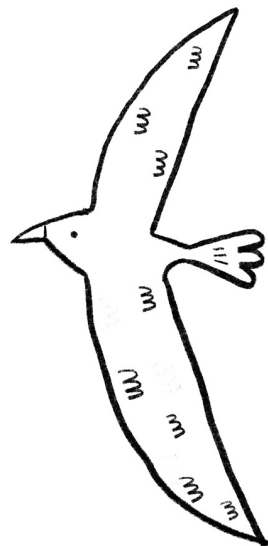
Frizerka in maskerka **Sara Dolinar**

Garderoberka **Urška Picelj**

Rekviziterki **Erika Ivanušič** in **Brina Šenekar**

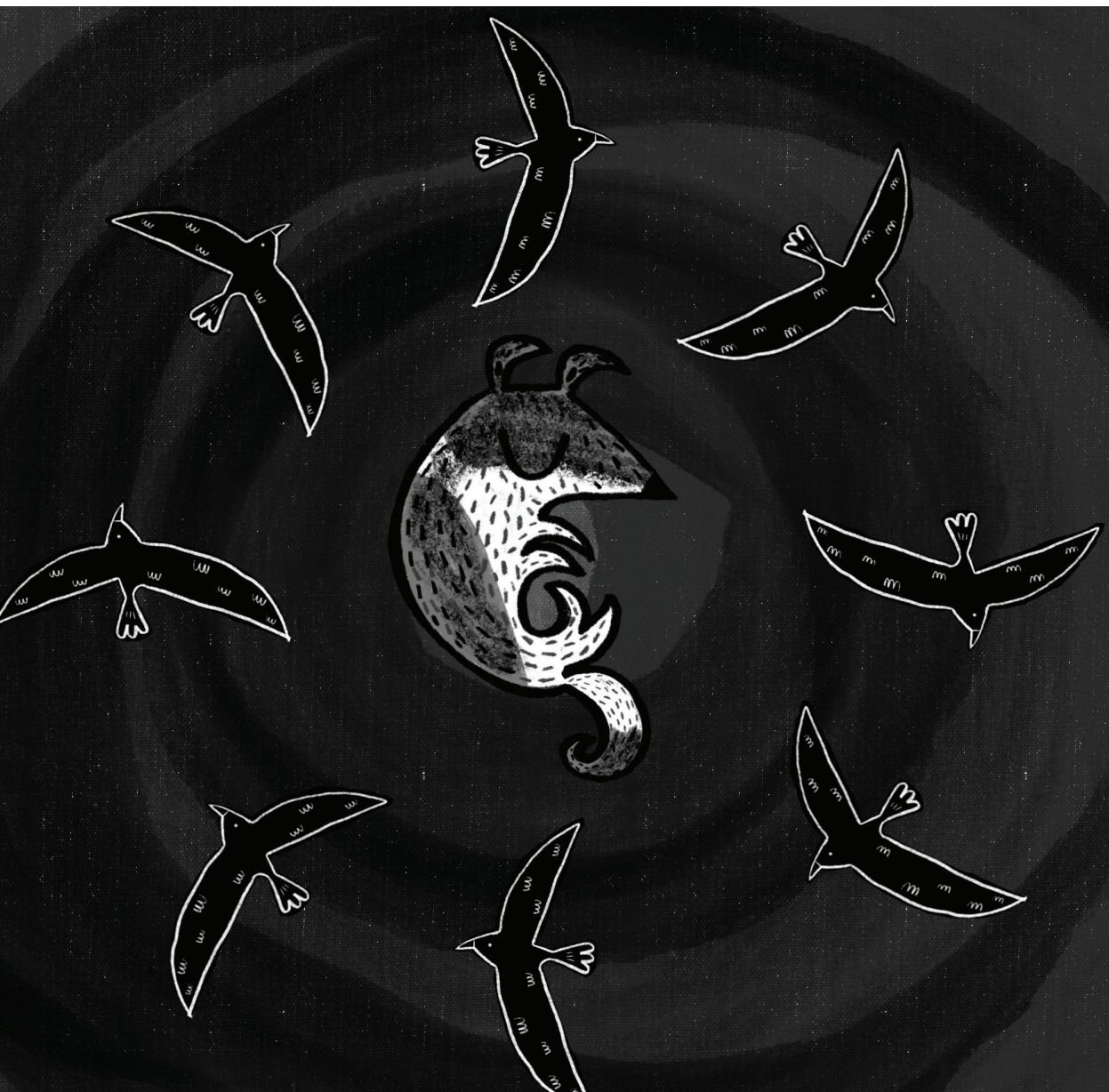
Sceno so izdelali pod vodstvom mojstra **Vlada Janca** in

kostum pod vodstvom mojstric **Irene Tomažin** in **Branke Spruk** v delavnicah MGL.

Eva Jagodic

NAKLJUČNA HEROJINJA

Oni dan sem gledala še eno televizijsko priredbo romana Agathe Christie, ko so iz ust enega od likov prifrčale besede: »Veste, da Rusi pošiljajo človeka v vesolje? Izgleda kot junak, a nihče ni vprašal za mnenje uboge psičke Lajke. Kdo ve, kaj si je mislila, ko je bila sama tam zgoraj.« In nisem si mogla pomagati, da ne bi na glas rekla: »To! Točno to je vprašanje!« V teh nekaj besedah je namreč zajeto popolnoma vse, kar je pritegnilo oba ustvarjalca uprizoritve *Vse to sem videla, ko sem letela mimo* in naju spodbudilo, da sva se odločila Lajko postaviti v središče pripovedi.

Ko sva pilila idejo, sva se odločila, da se želiva ukvarjati s temami samote, samosti in želje po pripadnosti. Nekje vmes se je potem zgodila pandemija in te teme so za našo družbo postale še bolj relevantne in pomembne, kot so bile prej. Tudi zato nama je tako ljubo, da lahko predstavlja zgodbo, ki razgrinja prav vse tri teme. In ker ni nič bolj osamljenega kot pes v vesolju.

Zgodba o Lajki, prvem živem bitju v zemeljski orbiti, je v svoji srži povsem preprosta. Govori o potepuški psički, ki so jo znanstveniki našli na ulici, odpeljali s seboj, jo v laboratoriju nekaj mesecev z različnimi testi pripravljali na polet z raketo in jo 3. novembra 1957 izstrelili v orbito. Po nekaj urah v raketi, ko je že trikrat uspešno obkrožila Zemljo, je Lajka zaradi prevelike vročine umrla. To je vsa njena zgodba. A za njo se skriva toliko plasti, toliko ljudi, predvsem pa toliko čustev, želja in ambicij, da jo je v enem samem večeru domala nemogoče povedati v celoti.

V prvi vrsti so tu družbene okoliščine – politika, napredek znanosti in ambicije človeka. Lajkina zgodba se dogaja v času hladne vojne, ko so Sovjeti tekmovali z Američani v malodane vsem, tudi v tem, kdo bo prvi poletel v vesolje. Po drugi svetovni vojni so namreč vsi veliki narodi spoznali, da če želijo obdržati prednost pred nasprotnikom, bo treba zreti in ciljati višje, tja gor, na nebo. Dolgo, zelo dolgo, do leta 1966 so v tej dirki prepričljivo vodili Sovjeti. Sputnik I je bil prvi umetni satelit v zemeljski orbiti, Sputnik II je v orbito ponesel prvo živo bitje, Luna II je bil prvi satelit na Luni, Jurij Aleksejevič Gagarin je z odpravo Vostok I postal prvi človek v vesolju, Aleksej Arhipovič Leonov pa je med odpravo Voshod II opravil prvi vesoljski sprehod. Vse to in še več so bili uspehi, pod katere so se podpisali sovjetski znanstveniki in ki so jih Američani z zavistjo opazovali le od daleč. In ker je bilo zmagovati tako pomembno, se prav nihče ni spraševal o nujnosti žrtve potepuške psičke z moskovskih ulic, ki je bila le ena izmed več kot petdesetih štirinožcev, ki so jih Sovjeti trenirali v svojem pasjem vesoljskem programu. Pse so, zanimivo, za polet v vesolje trenirali tudi Kitajci, a ti so prvič uspešno poleteli šele sredi šestdesetih let. Američani, ki so medtem glasno postavljali vprašanja o moralni spornosti tovrstnega početja, so hkrati skrivoma v svojih laboratorijih v rakete posedali opice. V goreči želji po biti boljši, predvsem pa hitrejši od tekmeca, so živali nemalokrat postale neopažene in pogrešljive žrtve – tudi Lajka, ki je bila odpisana, še preden so jo posedli v raketo, saj so vsi vedeli, da se ne bo več vrnila. Tako je pes, ki je bil v službi države, postal žrtveno jagnje za slavo nekoga drugega.

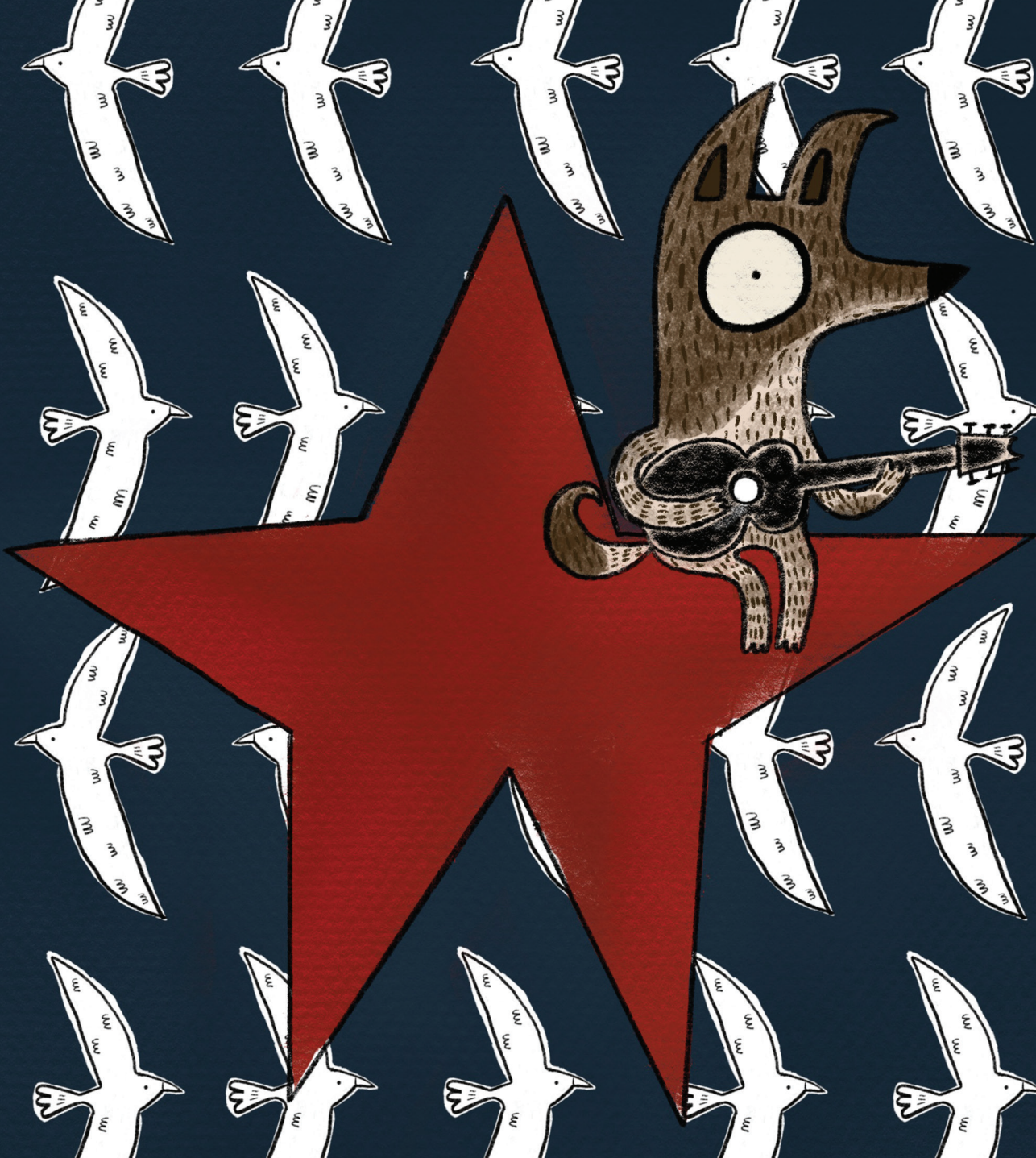
Drugi pomemben košček Lajkine zgodbe so torej ljudje. Ti, ki so jo zaradi lastnih ambicij iz nadlege z ulic preobrazili v nacionalnega heroja. Še danes ves svet pozna njeno ime, malokdo pa je slišal za Sergeja Pavloviča Koroljova, Vladimirja Ivanoviča Jazdovskega ali Olega Georgijeviča Gazenka. In nihče se ne obregne ob to, kdo je izdal ukaz, da se Sputnik II izstrelji, četudi mehanizem, potreben za varno vrnitev, sploh še ni bil razvit. Skorajda nihče še ni slišal za imena ljudi, ki so pripomogli k uspehu Sputnika II, ker ti ljudje niso delali vsak zase, pač pa za skupnost. Za napredek znanosti in tehnologije, za državo, za družbo. Bili so del nečesa večjega, pripadali so nečemu pomembnejšemu. Lajka, ki ni želela drugega, kot da bi končno ob sebi imela nekoga, pa je v vsem tem ostala sama. Ostala je sama na robu nečesa večjega, tako blizu temu, da bi pripadala, a v resnici osamljena in pozabljena, samo še oddaljena slika nekje v zapisu zgodovine.

Tretja plast zgodbe o psički, ki jo je majhno naključje spremenilo v velikega heroja, pa je tista, ki je tudi v uprizoritvi *Vse to sem videla, ko sem letela mimo* najpomembnejša. Ko odmislimo politiko in ko se nehamo ukvarjati z ljudmi in državo, ostane ona, Lajka sama. Ona, ki je nihče ni vprašal za mnenje, a je gotovo doživela, videla in občutila več od vseh drugih. Lajka ni želela osvojiti vesolja, ampak je hotela le malo bližine, nekoga, ki bi jo počohal za ušesi in ji rekel »moja«. Lajka tudi ni imela ambicije služiti državi; povsem zadovoljna bi bila, če bi pomagala enemu samemu človeku. Nikoli ni čutila, da bi bila rada več kot drugi, da bi bila rada nekaj posebnega, ampak si je želela le to, da ne bi bila več tako zelo sama. Odrasla je na ulici, kar jo je prav gotovo naredilo trdoživo in sposobno prilagoditi se prav vsaki situaciji. Vprašanje je le, do kakšne mere in zakaj bi od nje to zahtevali večkrat, kot bi bilo to potrebno. In prav gotovo se je v neki točki (tako sva sklenila avtorja te uprizoritve) točno o tem spraševala tudi sama.

A Lajka, treba je poudariti, še zdaleč ni bila prvi pes, ki je poletel v raketi. Sovjeti so prva psa uspešno izstrelili iz atmosfere že julija 1951. In četudi sta bila morda prva v vesolju, tudi onadva nista bila prvi živali, na katerih so ljudje delali višinske eksperimente. Leta 1783 so Francozi v balonu na vroč zrak izvedli prvi poskusni let z živalmi, leta 1862 pa sta britanska meteorologa k tovrstnim eksperimentom pristopila še veliko bolj sistematično in med poletom z balonom z različnih višin spuščala golobe ter beležila njihove odzive. Te raziskave torej gotovo niso nič novega, Sovjeti so jih v svojem vesoljskem programu privedli le veliko dlje. Namen je bil seveda očiten – na živalih preizkusiti, ali živo bitje lahko preživi razmere v vesolju, preden tja gor pošljemo človeka. Ne čudi torej, da se je Jurij Gagarin ob svojem poletu vprašal, ali je res prvi človek ali pa zgolj zadnji pes v vesolju. Le dve leti za Gagarinom je, tudi to velja omeniti, v vesolje kot prva ženska letela Valentina Vladimirovna Tereškova.

Človeško raziskovanje vesolja se je od sredine prejšnjega stoletja razmahnilo in bliskovito hitro razvilo. Manj kot štirinajst let po Lajkinem poletu, aprila 1971, je Sovjetska zveza vzpostavila prvo vesoljsko postajo in s tem omogočila življenje v vesolju. Leto kasneje so Sovjeti z Združenimi državami Amerike podpisali sporazum o sodelovanju v raziskovanju in uporabi vesolja v miroljubne namene in začeli priprave na misijo Apollo-Sojuz. Prav sodelovanje in izmenjava znanj sta še pospešila znanstveni napredek, zato je leto 1998 prineslo vzpostavitev prve mednarodne vesoljske postaje. Danes iz dneva v dan lahko beremo o novih dosežkih: vse od tega, da na vesoljski postaji uspešno vzgajajo cinije in rdečelistno solato, pa do prvih komercialnih poletov v vesolje. A naj bogataši današnjega časa še tako tekmujejo med sabo, kdo od njih bo prvi vesoljski turist, se bodo morali sprijazniti, da jim je to titulo že davnega leta 1951 speljal psiček ZIB. ZIB, krajše za Zamena Ischeznuvshemu Bobiku, je še en naključni heroj vesoljskih poletov, tako kot naša Lajka. Pes Bobik, ki je bil del programa in je pridno treniral, se je le nekaj dni pred izstrelitvijo odločil pobegniti. Znanstveniki so ga seveda iskali, a jim ga ni uspelo najti. V stiski s časom so tako za barakami, iz katerih so delovali, pograbili naključnega potepuškega psa, ki je po višini in teži spominjal na Bobika, ga popolnoma nepripravljenega strpali v raketo in izstrelili do višine 100 kilometrov. ZIB se je varno vrnil na Zemljo in se s tem v zgodovino zapisal kot prvi turist v vesolju.

Prav ta zgodba pa nam dokazuje, da Lajka na neki način ni bila prav nič posebna. Če se vprašamo, zakaj je bila ravno ona tista, ki je bila del tako pomembnega trenutka, prej ali slej pridemo do odgovora, da povsem po naključju. Bila je le ob pravem času na pravem mestu, da je pomagala pisati zgodovino. Lajkina žrtev, njena smrt, četudi sama po sebi tragična, je bila v resnici le zelo majcen košček velike zgodbe, ki jo človek piše, ko iz dneva v dan premika vesoljske mejnike drugega za drugim.

2021»2022

www.mgl.si
info@mgl.si
01 4258 222